

9.12. Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Yenileme Alanı

Bilindiği gibi 1985 yılında Dünya Mirası Listesi'ne alınmış olan kara surları koruma bandını içeren, Osmanlı döneminde Edirnekapı ve Sulukule olarak adlandırılan ve 1050 yıllarından beri yaşayanlarının kültürel özelliklerini koruduğu ve bu anlamı ile toplumsal zenginliğimizin uluslararası düzlemde de sesini duyuran, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.7.1995 gün ve 6848 sayılı kararı ile "kentsel ve tarihi sit alanı" ilan edilen tarihi yarımada sınırları içinde yer alan, doğal, tarihi, kültürel ve arkeolojik mirasımız açısından son derece önemli konumda olan bölge 5366 sayılı yasa kapsamında 22.4.2006 gün ve 26147 sayılı ve 13.10.2006 gün ve 26318 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bakanlar Kurulu kararıyla "Neslişah ve Hatice Sultan Mahallesi (Sulukule) Yenileme Alanı" olarak ilan edilmiştir.

Yönetim Kurulu kararı ve ilgili yasalar gereği yenileme kurullarına gözlemci olarak katılım talebimiz ilgili kurul idaresi tarafından oldukça geciktirilmiş bir biçimde yerine getirilmiş ve "Neslişah ve Hatice Sultan Mahallesi (Sulukule) Yenileme Alanı" tamamlanmış avan projelerinin UNESCO ICOMOS Türkiye Kesimi Başkanı Prof. Dr. Nur Akın ve İstanbul vali yardımcısına tanıtıldığı toplantı için tarafımıza katılım çağrısı çıkarılmıştır. Gerek odamız gözlemcisinin, gerek kurul üyelerinin, özellikle Doç. Dr. İclal Dinçer'in, gerekse UNESCO ICOMOS Türkiye Kesimi Başkanı Prof. Dr. Nur Akın'ın yaptığı esasa dair ikaz ve uyarılar dikkate alınmamış, tüm bu uyarılar Fatih Belediyesi temsilcileri tarafından "avan proje onayından sonra yapılacak uygulama projelerinde düzeltilecektir" şeklinde geçiştirilmiştir. Oysa 1985 yılından itibaren Dünya Mirası Listesine alınan tarihi yarımadanın listeden çıkarılma riski bulunan ve uluslararası sözleşmeler olan Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu ve Avrupa Kentsel Şartı, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar (CESCR) Sözleşmesi, UNESCO ICOMOS Dünya Mirası Komitesinin 30. dönem Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına ilişkin Vilnius toplantısı Türkiye Kararları'na da aykırı olarak tarihi kimliğinden, kültüründen ve oluşmuş tüm değerleriyle bir bütün olan yapısından soyutlayarak basit bir yenileme mantığıyla yok eden ilgili "avan proje"nin temel problemlerinden belki de birincisi dünya kültür mirası listesinden çıkarılma tehdidini önlemek adına uluslararası öneri acil önlemler nedeni ile yapılan koruma planı disiplinini yok saymasıdır.

Ayrıca bölge hakkında alınan hiçbir kurul kararlarına uymayan, bu sosyal dışlama ve kentsel ranta el koyma projesinin değerlendirildiği toplantılarda, proje sahibi Fatih Belediyesi

yetkilileri Yenileme Kurulunun kararlarını ısrarlı bir şekilde yönlendirmiş ve kendi projelerinin kararlarında oy kullanmaları da 2863 aylı yasanın amir hükmü olan Kurul Kararlarının tarafsızlığını tartışılır kılmıştır.

Anılan bölge için 2006 yılında başlatılan 39. dönem çalışma raporumuzda gün be gün ayrıntıları ile verilen çalışmalarımız 40. dönem de devam etmiş, konu yapılan çok sayıdaki sempozyum ve toplantıda kamuoyu, meslektaşlarımız ve özellikle UNESCO heyetleri ile paylaşılmıştır. Konu hakkında gerek bölge halkı gerekse ilgili bilim insanları, hukukçular, bölge halkı, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşların tüm ısrarlarına karşın 5266 sayılı yasanın bütün çelişkilerini taşıyan yenileme avan projeleri ilgili kurulunun 2.11.2007 tarih 20 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Gerek Sulukule ile ilgili yenileme avan projelerinin yürütmesinin durdurulması ve iptali, gerekse bu projelerin ortaya çıkmasına neden olan 5366 sayılı yasanın iptali için konunun idari yargı tarafından Anayasa Mahkemesine taşınması isteği ile idari yargıya başvurulmuştur. Ancak ne yazık ki henüz yargı süreci devam ederken Sulukule’de yıkımlar başlamış ulusal ve uluslararası bütün tepkilere rağmen özellikle bu alanda yaşayan kiracılar ve yoksullar için hiçbir sosyal ya da insani önlem almadan 2009 Mayıs ayında “Çevik Kuvvet” eşliğindeki belediye ekipleri, içinde halen insanların yaşadığı evleri, eşyalarıyla birlikte yıkıp binlerce yıllık Sulukule yaşam alanını yok ederek molozlarla kaplı inşaat alanına çevirmişlerdir. Uluslararası tepkilere neden olan bu trajedinin oluşmasında idari yargının yürütmeyi durdurma kararlarındaki gecikmesi en önemli sorunlardan birisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Yıkım süreci ve sonrasında yaşananlar ise 2010 Dünya Kültür Başkenti unvanını taşıyan İstanbul için acı bir ironi olarak tarihe geçmiş bulunuyor. Şubat 2008’de açtığımız davanın bilirkişi incelemesi Kasım 2009’da gerçekleşmiştir.

İstanbul 4. İdare Mahkemesi 02.06.2009 gün, 2009/758 esas sayılı kararı ile yürütmeyi durdurma talebimizi gerekçesiz olarak reddetmiş, bu karara itiraz edilmiştir.

Bu arada TOKİ 2009 yılının Eylül ayında yenileme avan projeleri ile inşaat ihalesine çıkmış; 6 Ekim itibariyle de Sulukule inşaat firmasına devredilmiştir. 41. dönemde de gerek toplum nezdinde gerekse hukuk alanında çalışmalarımız devam etmiştir. Ancak bütün ulusal ve uluslararası bilimsel ve toplumsal karşı çıkışlara karşın yargı süreci inanılmaz bir biçimde ve bilerek savsaklanmış, hukukun temel ilkeleri dahi askıya alınmış ve tarihi, kültürel ve

arkeolojik olarak uluslararası önem taşıyan bir kent parçası içinde yaşayanlar ile birlikte yok edilerek hukuksuzluğun ve kültürel yıkımın simgesi olacak yapılar ile doldurulmuştur.

6 Mayıs 2010

Fatih Belediye Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi tarafından gerçekleştirilen temel atma töreni sırasında gerek bölgede bulunanlar gerekse de basın mensupları tarafından kültürel mirasımızın önemli bir parçası olan İstanbul İli, Fatih İlçesi 2484 ada, 2489 ada, 2490 ada, 2492 ada, 2493 ada, 2492 ada, 2495 ada, 2497 ada, 2498 ada, 2499 ada, 2525 ada, 2524 adada bulunan, arkeolojik değeri bulunan materyallerin zarar gördüğüne tanık olmuşlar ve bu durum fotoğraflarla belgelenmiştir.

Tüm yasal yollara başvurulmasına ve suç duyurularına, Yenileme Kurulu'nun arkeolojik mirasın korunmasına ilişkin kararlarına karşın Fatih Belediye Başkanlığı tarafından bu kararlara hiçbir biçimde uyulmamıştır.

4 Ekim 2010

Prof. Dr. Hüseyin Cengiz, Doç. Dr. Nur Urfalıoğlu, Yrd. Doç. Dr. Lütfi Yazıcıoğlu tarafından hazırlanan bilirkişi raporunda oybirliği ile 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu doğrultusunda bölgenin özellikleri göz önüne alındığında Neslişah ve Hatice Sultan Mahallesi (Sulukule) yenileme alanına ilişkin avan projenin onaylanmasına dair kararın bölgeye ait imar planlarının iptal edilmiş nedeniyle üst ölçekli plan kararları, şehircilik ilkeleri ve koruma kurulu ilke kararları ile kamu yararına uygun olmadığına karar vermiştir. *Bu rapor tarafımıza, keşif yapılmasından tam bir yıl, temel atma töreninden 6 ay sonra iletilmiştir.* İlgili mahkemeden 5366 ve 2863 sayılı yasa kapsamında avan projelerin de incelemelerine ilişkin ek bir rapor istenmiştir.

23 Aralık 2010

Mahkemeye ek dilekçe ile esas hakkındaki görüşlerimiz iletilmiştir (Bkz. 9.12.1. Ek 1).

21 Eylül 2011

Prof. Dr. Hüseyin Cengiz, Doç. Dr. Nur Urfalıoğlu, Yrd. Doç. Dr. Lütfi Yazıcıoğlu tarafından hazırlanan ek bilirkişi raporunda,

- “Sulukule Yenileme Avan Projesi”nin 5366 sayılı kanunda öngörülen amaçların gerçekleştirilmesine hizmet edebilecek nitelikte bulunup bulunmadığı ve kamu yararına uygun olup olmadığının irdelendiği;

- Sulukule Yenileme Alanı sınırlarına baktığımızda, alanın yaklaşık %90’ının 1970’li yıllarda UNESCO kriterleri kapsamında geliştirilen Koruma Amaçlı imar Planında sur koruma bandı içinde kaldığı, ancak Yenileme Projesi ile sur koruma bant sınırlarının değiştirilerek koruma alanının yaklaşık %50 oranında küçültüldüğü, küçültülen alanda üç ve dört katlı yapıların yapılmasına olanak tanındığı,

- Sulukule yenileme alanının mevcut durumu ile onaylı Yenileme Avan Projesi karşılaştırıldığında mevcut sokak dokusu ve mevcut yapı adaları oluşumunun Yenileme Avan Projesinde farklılıklar gösterdiği, mevcutta 12 yapı adasından oluşan alanda 24 adet yapı adası oluşturulduğu, bu nedenle özgün ada morfolojisinin ve sokak rejiminin yeterli düzeyde korunamadığı başka bir deyişle değiştirilmiş olduğu,

- Mevcut durumda donatılar için kamu kullanımına ayrılmış olan bostan alanının Yenileme Avan Projesinde ortadan kaldırılarak ve yapı adaları oluşturarak yapılanmaya açıldığını, sokak en kesitlerinin mevcuda göre büyütülerek sokak karakterlerinin değiştirildiğini,

- Ada ortaları yeşil alanlara, parklara projede yer verilmediği,

- Mevcut sokak dokusu ve mevcut tescilli yapıların gabari ve proporsiyonuna uygun olmayan üç, dört katlı yeni yapı tipolojisi oluşturulduğu,

tespit edilmiştir.

Sonuç olarak 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması hakkındaki kanun ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu doğrultusunda bölgenin özellikleri göz önüne alındığında Neslişah ve Hatice Sultan Mahallesi (Sulukule) Yenileme Alanına ilişkin yenileme avan projelerinin 5366 sayılı yasada öngörülen amaçların gerçekleştirilmesine hizmet edebilecek nitelikte bulunmadığı ve kamu yararına uygun olmadığı görüşüne varılmıştır. (Bilirkişi raporlarına web sitemizden ulaşılabilir.)

25 Kasım 2011

İlgili mahkeme Fatih Belediyesinin yargı konusu olan onaylanarak imar planı (ki bu durumda başından beri itirazlarımızın ana nedenidir) hükmü niteliği kazanan avan projelerin uygulama esnasında değiştirildiğini bildirmesi üzerine hukuka son derece aykırı bir karar alarak yapılan bu değişiklikler ile bilirkişi raporundaki aykırılıkların giderilip giderilmediğinin araştırılmasına karar vererek davayı yine sürüncemeye bırakmıştır.

1 Aralık 2011

İlgili mahkemeye bu ara kararından geri dönmesi ve esas hakkında karar vermesi ve yürütmeyi durdurması konusunda ek dilekçe ile başvurulmuştur (Bkz. 9.12.2. Ek 2).

Devam etmekte olan yargı süreciyle ilgili gelişmeler Çalışma Raporunun “Hukuk Çalışmaları” bölümünde yer almaktadır. Konu ile ilgili çalışmalar Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Yenileme Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, ilgili bilim insanları, hukukçular, Sulukule mağdurları, sivil toplum kuruluşları ile ilişki olarak sürdürülmekte olup önümüzdeki çalışma döneminde de devam ettirilmesi gerekmektedir.

9.12.1. Ek. 1: Esasa İlişkin Ek Dilekçe

DOSYA NO: 2009/758 E.

İPTAL İSTEMİNDE BULUNAN DAVACI: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi

VEKİLİ: Av. Ş. Can Atalay

DAVALI İDARE: Kültür ve Turizm Bakanlığı

DAVALI YANINDA KATILAN: Fatih Belediye Başkanlığı

VEKİLİ: Av. Nuran Özdiller

KONU: Esasa ilişkin diyeceklerimizin sunulmasıdır.

AÇIKLAMALAR

Yargılama konusu idari işlem Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararlarına aykırıdır.

Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları'na ilişkin 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı:

“Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında en önemli sorun, yapılacak müdahalenin niteliğidir. Her yapının kendine özgü sorunları olduğu için tüm yapıları kapsayacak ve müdahale biçimini belirleyecek genel sınıflandırmaların uygulamada yanlış sonuçlar verdiği saptanmıştır. Bu nedenle kurul kararlarına temel olacak ilkeler ve müdahale biçimlerine daha uygun olduğu kabul edilen aşağıdaki tanımlar yapılmıştır.

Yapı Grupları

Yapılar, kendi başlarına bir tarihi ve estetik değer taşımaları ya da kentlerin tarihi kimliğini oluşturan kentsel sitler, sokaklar ve silüetlerin öğeleri olarak iki gruba ayrılmıştır:

1. Grup Yapılar

Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde tarihsel, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılardır.

2. Grup Yapılar

Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır.

I- MÜDAHALE BİÇİMLERİ

Korunacak yapılara müdahaleler, her yapının kendine özgü koşullarına göre ...”
belirleneceğini öngörmüştür.

Yargılama konusu idari işlem anılan ilke kararına da açıkça aykırıdır.

Yargılama konusu idari işlem 22.07.1989 gün ve 20229 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi hükümlerine açıkça aykırıdır. Şöyle ki;

Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesi uyarınca mimari mirasın korunması için yasal önlemler almayı, bu önlemler çerçevesinde anıtların ve korunmasının sağlanması gerekmektedir.

Ayrıca Bilindiği gibi Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'nin 1'inci maddesinde

“Anıtlar: Tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal ve teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer binalar ile diğer yapılan ve bunların müstemilatı ile tamamlayıcı kısımları” tanımı yer almaktadır.

Sözleşme'nin 5'inci maddesinde ise

“Her bir Taraf,

Maddi koşulların tehlikeye düşürdüğü ve başka bir yere taşınmanın zorunlu olduğu durumlar dışında, korunmaya alınan bir anıtın tümünün ya da bir bölümünün taşınmasını yasaklamayı taahhüt eder. Bu gibi durumlarda, yetkili makamın, anıtın sökülmesi, nakli ve uygun bir yerde yeniden eski şekline getirilmesi için gerekli önlemleri ...” alacağı öngörülmektedir.

Yargılama konusu avan projede öngörülen uygulamaların yukarıda anılan hükümlere aykırı olduğu açıktır.

Diğer bir söyleyişle, İstanbul'un en önemli yapı gruplarından, tarihsel alanlarından biri olan alandaki binalar –maddi zorunluluklar/kaçınılmazlıklar– bulunmaması nedeni ile “taşınamayacak” olmaları bir yana, yıkılmaktadır.

Böylesi bir uygulamanın mimarlık mesleğine, koruma ilkelerine ya da hukuka açıkça aykırı olduğu izahtan varestedir.

Yargılama konusu idari işlem genel düzenleyici işlemlere, mimarlık ve koruma ilkelerine ve hukuka aykırıdır.

Bilindiği gibi avan projeler sağlam, güvenli, kullanışlı, çevresi ile uyumlu yapıların gerçekleştirilmesi amacıyla, *uygulama projelerinin hazırlanmasına geçilmeden önce* hazırlık çalışmaları sırasında belirlenmiş ihtiyaç programının, işlev şemasının, arsa, altyapı, iklim, kadastro, imar durumu doğal yapı, çevre düzeni, işveren/iş sahibi istekleri ve benzeri verilerin ve mimarın aldığı kararların kesinleştirildiği projelendirme aşamasıdır. Avan projelerin nasıl

yapılacağı ilgili şartnamelerde açıkla tarif edilmiştir. Avan proje çalışmaları, aynı zamanda mimar ile işveren/iş sahibi arasında tasarıma yönelik mutabakatların sağlandığı, onaylanması durumunda mimarın fikri hakları ile ilgili de hak kazandığı iş aşamasıdır.

3386 ve 5226 sayılı kanunlar ile değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla *arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyoekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak* güncel haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren işyerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren; istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklılaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, altyapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan; hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları, tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nâzım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçekteki planlar olan koruma imar plan kararlarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Ele aldığı alanda önerilecek her türlü projenin (5366 sayılı kanunu 3. maddesine göre de) hazırlanacak olması esasına uygun olarak amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyoekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak alınmış olması gereken plan kararlarına uygun olarak hazırlanması ve uygulama projelerine esas teşkil edecek her türlü çevresel, yapısal ve fiziksel ve sosyal kararı içermesi ve gerek mesleki gerekse idari olarak ilgili şartnamelerde tanımlanan, öngörülen her türlü mesleki ve teknik koşulu yerine getirmesi gerekmektedir.

Bu nedenle 5366 sayılı yasaya göre çıkartılmış bulunan 14.12.2005 tarihli ve 26023 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği tüm imar mevzuatı ve yasalarına ve mimari mesleki ve bilimsel ilkelere ve mevzuata aykırı olmanın ötesinde bir üst genel düzenleyici işleme de aykırıdır.

Anılan kurul kararları gereği üretilen projeler ve uygulamalar ile geri dönüşü mümkün olmayacak hatalara neden olacağı gibi, bu uygulama gereği yapılacak kamulaştırma ve uygulama işlemlerine dayanak teşkil edecektir.

Böylesi bir uygulama, uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli Beyoğlu kentsel çevresini tahrip edecektir. Sit alanlarımız bu usulsüz, hukuka ve şehircilik ilkelerine aykırı uygulama ile yok olacak, bu aşamada henüz tamamlanmamış durumda olan, çevresel ve hukuki sakıncalar taşıyan *bu projelere göre yapılan mülkiyet devri işlemleri ve “zorunlu göç” telafisi güç zararların oluşmasına neden olmaktadır.*

UNESCO Dünya Mirası Merkezi'nin ve ICOMOS Ortak Heyeti'nin 2008 tarihli inceleme raporunda yargılama konusu idari işlemin konusu olan alanı da kapsayan bölge için kapsamlı bir koruma yaklaşımı geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Ek 1).

Anılan raporun “Sonuçlar ve Öneriler” başlıklı bölümünde 3'üncü maddesinde (sayfa 43) aynen şöyle denmektedir:

*“...Heyetimiz Dünya Mirası varlıklarını konu alan **entegre ve kapsamlı** bir Yönetim Planının, Uygulama Rehberini ve Viyana Muhtırası'na (2005) uygun biçimde uluslararası standartlara göre hazırlanarak 1 Şubat 2009 tarihine kadar Sekreterliğe sunulmasını önerir. Planda şunlara yer verilmelidir:*

Birinci Derece koruma bölgelerinin, mevcut çekirdek alanlarının tümünü ve varsa teklif edilen yeni çekirdekleri (Kapalı Çarşı) içine alacak şekilde değiştirilmiş sınırları,

*Sit alanının **görsel bütünlüğünü ve kentsel formunu koruyacak bir tampon bölgenin ayrıntıları kapsamasını önerir”***

Görüldüğü gibi UNESCO Dünya Mirası Merkezi'nin 2008 Raporunda yargılama konusu alan gibi alanlar ile ilgili yapılacak işlemlerin entegre ve kapsamlı olması gerektiğine işaret edilmiş ve yargılama konusu alan İstanbul'un Dünya Mirası kapsamında değerlendirilmesi ve korunması gerektiğine işaret edilmekle yetinilmemiş, anılan alanın etkileşim alanı için bir koruma “tampon bölgesi” öngörülmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yargılama konusu idari işlemin belirli bir kentsel bütünlük ile entegre ve kapsamlı olmadığı, parçacıl bir düzenlemenin tesis edilmiş olduğu açıktır.

Ötesi, yargılama konusu idari işlemle “Dünya Mirası” olarak adlandırılan alanın “etkileşim bölgeleri” ile birlikte korunması bir yana binaların yıkımı, bina gruplarının arasındaki ilişkinin ortadan kaldırılması, Bizans döneminden bu yana varlığı bilinen bir bostanın –tanım yerinde ise– “buharlaşmasına” ve kentsel alanın dokusunun tümünden değiştirecek bir yapılaşma biçimi ve yoğunluk öngörülmektedir.

UNESCO Dünya Mirası Merkezi’nin ve ICOMOS Ortak Heyeti’nin 2008 tarihli inceleme raporunun 22’nci sayfasında yer alan şu ifadelerin de hukuki değerlendirmeyi gerçekleştirecek olan Sayın Mahkeme tarafından göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

*“Bakanlar Kurulunca 2005 yılında ilan edilen Sulukule Yenileme Alanı Teodosios Surları’nın hemen bitişiğinde yer almaktadır. Buradaki uygulama Fatih Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ) arasındaki anlaşma çerçevesinde yürütülmektedir. **Proje, geleneksel uğraşları müzisyenlik olan Roman azınlığını köklerinin toprağı olan Sulukule’den batıda uzak bir yer olan Taşoluk’a nakletmek suretiyle bölgenin soylulaştırılmasını öngörmektedir. Buradaki tek katlı, avlulu Roman evlerinin yerine yapılacak yüksek binalar, yeni bir otel ve yer altı otoparkı bölgenin mevcut kent dokusunu kökünden değiştirecektir. Bu, Avrupa Parlamentosu’na ve Türkiye’nin Başbakanı’na kadar götürülmüş son derece hassas bir meseledir. Proje 2 Kasım 2007 tarihinde Yenileme Kurulu tarafından onaylanmış ve tescilli binaların sayısı tarihi anıtlar dahil olmak üzere 22’den 44’e çıkarılmıştır. Proje yoğun tartışmalara yol açmıştır. **Heyetimiz koruma, toplumsal ihtiyaçlar ve yerel toplulukların kimlikleri arasında bir denge sağlanmasını önerir.**”***

Bu hali ile yargılama konusu idari işlemin İstanbul Dünya Kültür Mirası Listesi’nden çıkmasına neden olması ciddi bir tehlikedir.

Öte yandan, dava dosyasına 15.01.2010 günlü dilekçemiz ve ekinde sunmuş bulunduğumuz Arkeologlar Derneği İstanbul Şubesi’nin yazısında belirtilen ve Sayın Mahkeme’nin hukuki değerlendirmesi sırasında göz önünde bulundurması gereken nokta yargılama konusu alanda yer alan “arkeolojik mirasın” yargılama konusu idari işleminden nasıl etkilendiğidir.

Müvekkil odanın 13.02.2010 gün 2010.0617713 sayılı yazısı ile “Sulukule” olarak anılan bölgede yapılan uygulamalarla “... arkeolojik dokunun göz ardı edilerek yapılacak çalışmaların telafisi mümkün olmayan kayıplara neden olacağı...” Kültür ve Turizm

Bakanlığı İstanbul Yenileme Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na (davalı idareye) bildirilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Yenileme Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 31.03.2010 gün ve 461 sayılı yazısı (Ek 2) ve yazı ekinde sunulan 18.02.2010 gün ve 1304 karar sayılı kurul kararı ile müvekkil odanın yazısına yanıt verilmiştir (Ek 3).

Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Yenileme Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 18.02.2010 gün ve 1304 karar sayılı kararında yer alan şu hükümler yargılama konusu idari işlem açısından çok önemli niteliktedir:

“Alanda bulunan moloz yığınlarının İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü denetiminde kaldırılmasına;

... 15.10.2009 gün 976 sayılı kararı doğrultusunda alanda önerilen otopark ve sığınak sınırları içerisinde arkeolojik kalıntıların tespitine yönelik geo-radar manyetik taramaların yapılarak sonuçlarının uygulama öncesinde ivedilikle Kurulumuza iletilmesine;

Alanın hassasiyeti nedeniyle tüm bu işlemlerde ilgili idarelerin eşgüdümlü olarak çalışmalarını sürdürmelerine;

Geo-radar manyetik taramalarının sonuçları Kurulumuzca değerlendirilinceye kadar alanda yapılaşmaya yönelik herhangi bir fiziki müdahalede bulunulmamasına... ”

06.05.2010 tarihinde Fatih Belediye Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi tarafından gerçekleştirilen “Temel Atma Töreni” sırasında gerek bölgede bulunanlar gerekse de basın mensupları tarafından kültürel mirasımızın önemli bir parçası olan İstanbul İli, Fatih İlçesi 2484 ada, 2489 ada, 2490 ada, 2492 ada, 2493 ada, 2492 ada, 2495 ada, 2497 ada, 2498 ada, 2499 ada, 2525 ada, 2524 adada bulunan arkeolojik değeri bulunan materyallerin zarar gördüğüne tanık olmuşlar ve bu durum ekte sunulan fotoğraflarla belgelenmiştir (Ek 4).

Tüm yasal yollara başvurulmasına ve suç duyurularına karşın yargılama konusu (ve kanımızca açıkça hukuka aykırı) idari işlemi tesis eden Yenileme Kurulu'nun arkeolojik mirasın korunmasına ilişkin kararlarına davaya davalı idare yanında müdahil Fatih Belediye Başkanlığı tarafından hiçbir biçimde uyulmamıştır.

İstanbul'un Dünya Mirası niteliğindeki bölgesi olan tarihi yarımadanın en önemli arkeolojik kalıntılarının dahi korunabilmesi için yargılama konusu idari işlemin iptali bir gereklilik, hukuki bir zorunluluktur.

Son olarak, davalı idari işlemin yasal dayanağı olan 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun Anayasaya aykırı hükümler içerdiğini yinelemek isteriz. Şöyle ki;

5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun ikinci maddesinin dördüncü paragrafının son cümlesi "Buna göre kamulaştırma ve uygulama yapılır" cümlesindeki kamulaştırmanın yapılabileceğini ve bu durumda kamulaştırma kararının bir proje ile alınmış olduğunu ortaya koymaktadır. Yargılama konusu idari işleme dayanılarak hazırlanacak projelere göre "uygulama" ve kamulaştırma yapılması açıkça Anayasanın 35'inci ve 46'ncı maddelerine aykırıdır.

Yargılama konusu idari işlemin uygulanması ile alt gelir grubundan insanlar Sulukule'nin, kent merkezinin dışına taşınmaya zorlanacaktır. Yukarıda ayrıntılı olarak açıkladığımız gibi, kentte yaşayan insanların hakları da korunarak kentin korunması gerekmektedir. Diğer bir söyleyişle, Sulukule bölgesinde, kent merkezinde yaşamakta olan insanların bir idari işlem sonucunda –tümü ile– göç etmeye zorlanmasına dayanak olan 5366 sayılı yasanın anılan hükmü Anayasa'nın 5'inci maddesine açıkça aykırıdır.

5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun sit alanlarında uygulanacak olmasına karşın, "koruma planları"na hiç değinmeyerek yalnızca "yenileme projeleri"nden söz etmektedir. 5366 sayılı yasanın 7'nci maddesinde yer alan "... *diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz*" hükmü yargılama konusu idari işlemin dayanağıdır ve açıkça Anayasa'nın 63'üncü maddesine aykırıdır.

Bir sit alanının bütünü için koruma planı olmadan ya da varsa bu plan hiç göz önüne alınmadan herhangi bir kesim için hazırlanacak kentsel yenileme projesinin sit alanlarında geri dönülmez tahribatlara neden olacağı açıktır. Bu yaklaşımın, "koruma" kavramı ve anlayışı ile hiçbir ilişkisi yoktur. Bugün, sadece Sulukule'de değil, başta Tarihi Yarımada olmak üzere İstanbul'un çeşitli bölgelerinde sit alanları içindeki birçok alan 5366 sayılı

Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'a dayanarak "yenileme alanı" ilan edilmekte ve bu alanlara ilişkin sadece yıkımı ve kültür varlıklarının tarihi kent dokularının ortadan kaldırılmasını öngören yenileme projeleri hazırlanmakta ve devletin tarih kültür ve ve tabiat varlıklarını ve değerlerinin korunması sağlama ve bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alması konusundaki anayasal görevi göz ardı edilmektedir.

Konusu sit alanları olmasına karşın, 5366 sayılı yasada koruma ile ilgili hiçbir hüküm yoktur. Önerilen yenileme projeleri doğa, tarih ve kültürü korumayı değil, bunları rant getirici araçlara dönüştürmeyi hedeflemektedir.

Hukukumuzda, doğal ve kültürel varlıkların korunması ile ilgili yasa 2863 sayılı yasadır. Sit alanlarında yapılacak her türlü uygulama temelinde bu yasaya uymak zorundadır. Ancak 5366 sayılı yasa koruma ile ilgili hiçbir hüküm taşımamanın yanı sıra, 7. maddesinde yer alan: "... diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz" ibaresi ile de 2863 sayılı yasanın "koruma"dan yana düzenlemelerini aşmayı amaçlamıştır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nın yok sayıldığı böylesi bir uygulama sonucunda, 5366 sayılı yasa ile "yenileme alanları"nda koruma sağlamak mümkün değildir. Bu nedenle, 5366 sayılı yasanın 7. maddesi *korumayı olanaksız kılan bu özelliğiyle Anayasa'nın 63. Maddesine açıkça aykırıdır.*

SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan nedenlerle,

5366 sayılı yasanın yukarıda ayrıntılı olarak açıkladığımız hükümlerinin İPTALİ için Anayasa Mahkemesi'ne ANAYASAYA AYKIRILIK itirazında bulunulmasına;

Yukarıda açıklanan ve daha önceki dilekçelerimizde belirttiğimiz nedenlerle İstanbul İli, Fatih İlçesi, Neslişah Sultan Mahallesi (Sulukule) Yenileme Avan Projesini onaylayan İstanbul Yenileme Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 02.11.2007 gün ve 20 sayılı kararı ve eki avan projelerin İPTALİNE

Yargılama giderleri ve avukatlık ücretinin karşı yan üzerinde bırakılmasına karar verilmesini talep ederiz. Saygılarımızla.

Davacı TMMOB Mimarlar Odası

Vekili Av. Ş. Can Atalay

Ek 1: UNESCO Dünya Miras Merkezi 2008 Raporu

Ek 2: Kùltür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Yenileme Alanları Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 31.03.2010 gün ve 461 sayılı yazısı

Ek 3: Kùltür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Yenileme Alanları Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 18.02.2010 gün ve 1304 sayılı kararı

Ek 4: Fotoğraflar

9.12.2. Ek 2: Yürütmenin Durdurulması İstemi

İstanbul 4. İdare Mahkemesi

Sayın Başkanlığına

DOSYA NO: 2009/758 E.

İPTAL İSTEMİNDE

BULUNAN DAVACI: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi

VEKİLİ: Av. Ş. Can Atalay

DAVALI İDARE: Kùltür ve Turizm Bakanlığı

DAVALI YANINDA KATILAN: Fatih Belediye Başkanlığı

VEKİLİ: Av. Nuran Özdiller

KONU: Sayın Mahkeme'nin 25.11.2011 günlü ara kararından rücu ederek esas hakkında karar vermesi; aksi durumda ivedilikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi istemidir.

AÇIKLAMALAR

25.02.2008 günlü dava dilekçemizde, keşif ve bilirkişi sırasında dile getirdiğimiz ayrıntılı beyanlarımızda ve 23.12.2010 tarihli dilekçemizde ayrıntılı olarak belirttiğimiz üzere yargılama konusu idari işlem üst ölçekli plan kararlarına, planlama tekniğine, şehircilik ve koruma ilkelerine, kamu yararına ve hukuka açıkça aykırıdır.

Söz konusu hukuka aykırılık gerek Ekim 2010 tarihinde tarafımıza tebliğ edilen ilk bilirkişi raporunda gerekse de 21.09.2011 tarihinde tarafımıza tebliğ edilen bilirkişi raporunda açıkça ortaya konulmaktadır.

Yargılama konusu idari işlem hukuka aykırıdır. Bu açıklık karşısında, Sayın Mahkeme'nin davalı belediye vekilinin beyanlarını dikkate alarak 25.11.2011 günlü ara kararının 1 numaralı bendinde "22 adet uygulama projesinin, dava dosyasında bulunan bilirkişi raporlarının hazırlanması esnasında mevcut olup olmadığı ve söz konusu raporlar hazırlanırken göz önünde bulundurulup bulundurulmadığının sorularak şayet bu proje değişiklikleri söz konusu bilirkişi raporlarının hazırlanması sırasında dikkate alınmadı ise mevcut durum itibariyle 02.11.2007 gün ve 20 sayılı Avan Projede bir değişiklik getirip getirmediği, getirdi ise hangi tür değişiklikler yaptığının" ve 2 numaralı bendinde de "Kurul kararları onaylanan avan proje değişikliklerini içeren 22 adet uygulama projesiyle 06.09.2011 tarihinde Mahkememize sunulan ek bilirkişi raporu ile tespit edilen aykırılıkların giderilip giderilmediği hususu..."nun sorulmasına karar verilmesi yargılama konusu uyuşmazlığın çözümünde hiçbir yararı da bulunmadığından, anılan bu karar kanuna, dosya içeriğine ve açıkça hukuka da aykırıdır.

Bilindiği gibi, 5366 sayılı kanun uyarınca yapılan uygulamalarda ilgili idareler anılan yasa hükümlerini "gerekçe" olarak göstererek avan projeleri bir plan hükmündeymiş varsayımına dayalı biçimde uygulamaya çalışmaktadır. Davalı Fatih Belediyesi'nin uygulamasının da bu yönde olduğu davalı vekilinin beyanları ile de sabittir.

Yargılama konusu uyuşmazlık, avan projenin uygun bulunmasına ilişkin kurul kararının iptali olduğuna göre; Sayın Mahkemece kuşku bulunmayan ve aslında daha sonra hazırlandığı ve Kurul'un değerlendirmesine sunulduğu açık olan uygulama projelerinin değerlendirilmesinin yargılama konusu uyuşmazlığın çözümü açısından hiçbir anlamı olmayacaktır.

Diğer bir söyleyişle, 1/5000 ölçekli planın iptali istemi ile açılmış olan bir davada 1/1000 ölçekli planın tartışılmasının nasıl bir anlamı olamayacaksa yargılama konusu olay açısından da uygulama projelerinin değerlendirilmesinin herhangi bir etkisi olmayacaktır.

Kaldı ki yargılama konusu avan projelerin dosyada bulunan her iki bilirkişi raporu ile de saptanan hukuka aykırılıklarının uygulama aşamasında hiçbir biçimde giderilmediği salt davalı Fatih Belediyesi vekilinin dosyaya sunmuş olduğu fotoğrafların incelenmesi de anlaşılabilir niteliktedir. Öte yandan, Sayın Mahkeme'nin 25.11.2011 günlü ara kararının Bilirkişilerden başlıklı bölümünün 2'nci maddesinde bilirkişi raporunun söz konusu aykırılıkları "tespit ettiği"nin belirtilmiş olduğunu vurgulamak isteriz.

Sayın Mahkeme'nin 25.11.2011 günlü ara kararı yargılama konusu uyuşmazlığın çözümüne etkisi ve herhangi bir yararı yoktur. Aksine yargılamanın gecikmesine neden olacaktır.

Açıklanan nedenlerle, Sayın Mahkeme'nin 25.11.2011 tarihinden rücu ederek esas hakkında karar vermesini talep etmek zorunluluğu doğmuştur.

Sayın Mahkeme'nin aksi bir değerlendirmesinin söz konusu olmasında ise öncelikle ve ivedilikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi gerekmektedir.

Bilindiği gibi, mahkeme kararlarının gecikmesi ve daha da önemlisi önceden verilmesi gereken kararın uygulanabilirliğini yitirdikten sonra verilmesi adil yargılanma hakkının ihlali niteliğindedir.

Yargılama konusu olay ve uyuşmazlık konusunun niteliği açısından en az bir bilirkişi raporunun mahkeme tarafından beklenmesine neden olunacak gecikme açıkça hukuka aykırı olduğundan, gecikmesinde sakınca bulunan bir hal bulunduğu tüm dosya kapsamı ile ortadadır. Bu nedenle "gecikmesinde sakınca bulunan bir hal" nedeniyle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi gerekmektedir.

Sayın Mahkeme'nin 2009/758 esas sayılı dosyasının tüm kapsamı gözetilerek 01.12.2011 günü itibari ile yürütmenin durdurulmasına karar verilmemesi halinde açıkça yargıya ulaşmakta başvuru yolu kapanmış olacağından hukuka aykırı olarak adil yargılanma hakkı ilkesi ihlal edilmiş olacaktır.

SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan nedenlerle,

Önceki dilekçelerimizde belirttiğimiz nedenlerle İstanbul İli, Fatih İlçesi, Neslişah Sultan Mahallesi (Sulukule) Yenileme Avan Projesini onaylayan İstanbul Yenileme Alanları Kültür

ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 02.11.2007 gün ve 20 sayılı kararı ve eki
avan projelerinin iptali ve 5366 sayılı yasanın Anayasa'ya aykırılığı itirazına ilişkin
davamızın esası hakkında karar verilmesini;

Aksi bir değerlendirme durumunda yargılama konusu idari işlemin öncelikle yürütmesinin
durdurulmasına karar verilmesini talep ederiz.

Saygılarımızla.